

DE NAWEEËN VAN HET SPAGHETTI-ARREST VAN 14 OKTOBER 1996*

Chris Van den Wyngaert**

Het Hof van Cassatie heeft met zijn op 14 oktober gevelde spaghetti-arrest de tot volksheld uitgegroeide onderzoeksrechter CONNEROTTE wegens 'gewettigde verdenking' aan het onderzoek onttrokken. Deze beslissing wordt, zowel onder juristen als bij het brede publiek op zeer gemengde gevoelens onthaald. Zelfs de Koning heeft zich in het debat gemengd, een feit zonder voorgaande in de Belgische grondwettelijke geschiedenis. De reacties van de laatste week bewijzen dat, zoals Luc HUYSE terecht heeft opgemerkt, justitie niet langer het privé-jachtterrein van de rechtsbeoefenaars is: de burger is mondiger geworden en de juridische vaardigheid van de bevolking is sprongsgewijze toegenomen. Justitieproblemen kunnen niet meer buiten het blikveld van de bevolking worden gehouden. Wie hieraan nog twijfelde zal na de witte mars op Brussel van zondag 20 oktober wel tot andere inzichten gekomen zijn.

Vanuit een rechtsstatelijk perspectief moet de beslissing van het hoogste rechtscollege worden aanvaard en toegepast. Dit betekent echter geenszins dat men, vanuit een rechtswetenschappelijk perspectief, verplicht is het eens te zijn met het Hof van Cassatie. Velen hebben erop gewezen dat, op louter juridische gronden, een andere conclusie had kunnen worden bereikt. Zelfs al aanvaardt men het uitgangspunt van het Hof, dat een indruk van partijdigheid (subjectief criterium) volstaat om een onderzoeksrechter aan de zaak te onttrekken wegens wettige verdenking, dan nog overheerst de wrange nasmaak over het feit dat het Hof enkel kennis nam van de argumenten van slechts twee van de verdachten en van het advies van procureur-generaal LIEKENDAEL. De poging om het subjectief criterium te objectiveren door te wijzen naar de indruk die CONNEROTTE heeft verwekt 'meer bepaald bij verdachten, en bij derden', is onvoldoende feitelijk onderbouwd omdat slechts wordt uitgegaan van 'de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan', en geen rekening wordt gehouden met de argumenten van de andere partijen, ondermeer de visie van Michèle MARTIN, één van de verdachten, die blijkbaar geen subjectieve indruk van partijdigheid had t.a.v. onderzoeksrechter CONNEROTTE.

Het Hof komt tot de conclusie dat er sprake is van gewettigde verdenking (art. 542 Sv.) omdat onderzoeksrechter CONNEROTTE geschenken van de burgerlijke

* Deze tekst werd voorheen gepubliceerd in *De Standaard* van 21 oktober 1996.

** Hoogleraar straf(proces)recht U.I.A.

partij, de vzw Marc en Corinne, heeft aanvaard doordat hij de beruchte spaghetti niet heeft betaald en een gratis vulpen in ontvangst heeft genomen (art. 828, § 10 Ger.W.). Vanuit een *zuiver legalistisch* perspectief kan men zeggen dat CONNEROTTE inderdaad een geschenk heeft ontvangen van de burgerlijke partij, aangezien de vzw Marc en Corinne zich burgerlijke partij heeft gesteld. Toch schijnt algemeen aanvaard dat deze burgerlijke partijstelling onontvankelijk is, omdat vzw's zich (enkele uitzonderingen in de wet niet te na gesproken), niet burgerlijke partij kunnen stellen. Indien het Hof de wet *teleologisch* had geïnterpreteerd, d.w.z. uitgaande van de doelstellingen van de wetsbepalingen, dan had het kunnen oordelen dat er geen schending van het betrokken artikel 828, § 10 was omdat de burgerlijke partijstelling van Marc en Corinne uiteindelijk toch onontvankelijk is en dus strikt genomen geen geschenk is van de burgerlijke partij. Een dergelijke teleologische interpretatie had het Hof van Cassatie veel meer op de lijn gezet van het Europees Hof van de Rechten van de Mens, dat al sedert het arrest Artico de doctrine van het *effet utile* toepast (Artico v. Italië, Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 13 mei 1980, *Publ. E.C.H.R.*, Serie A, vol. 37).

De burgerlijke partijen hebben afgezien van de mogelijkheid om verzet aan te tekenen. Er is immers inmiddels een andere onderzoeksrechter met de zaak gelast en onderzoeksrechter CONNEROTTE, de man om wie het allemaal ging, heeft er zelf de brui aan gegeven. Het verzet, zo wordt gezegd, zou toch geen schorsende werking hebben, dus heeft het niet veel zin dit rechtsmiddel te gebruiken. Het is zeer begrijpelijk dat de slachtoffers tot deze conclusie zijn gekomen, des te meer daar de Minister van Justitie hen over de mogelijke praktische consequenties van hun eventueel verzet had ingelicht. De mensen zijn, zo lijkt het, moe-geprocedeerd.

De vraag rijst echter of het verzet zo zinloos is als het op het eerste gezicht lijkt. Het verzet zou ertoe strekken het Hof van Cassatie ertoe te bewegen zijn oorspronkelijke beslissing, het spaghetti-arrest van 14 oktober, in te trekken en de wraking van rechter CONNEROTTE ongedaan te maken. Ook al is het instellen van het verzet niet schorsend, dan nog zou een intrekking van dit arrest in het belang van de slachtoffers en eventueel andere partijen (andere verdachten) kunnen zijn.

Bovendien zouden de slachtoffers, indien zij verzet zouden aantekenen, hun argumenten kunnen laten gelden voor het Hof van Cassatie, iets wat zij totnogtoe enkel via de pers hebben kunnen doen. Misschien zou een anders samengestelde kamer van het Hof, in tegenstelling tot de 5 rechters die het spaghetti-arrest hebben geveld, tot andere conclusies komen. Indien men deze mogelijkheid bij voorbaat uitgesloten acht, aanvaardt men dan niet dat alles 'doorstoken kaart' is en dat de beslissingen van het Hof toch op voorhand vaststaan?

Er werd reeds gewezen op de gevaarlijke precedent-werking van het spaghetti-arrest: doordat het uitgaat van de subjectieve indruk van partijdigheid (ook al moet die door objectieve gegevens worden gestaafd), is het risico zeer groot dat onderzoeksrechters in de toekomst zullen geïnhibeerd zijn in hun onderzoek omdat zij telkens zullen moeten nagaan of de door hen gestelde handelingen niet mogelijkerwijze een indruk van partijdigheid opwekken bij een van de partijen. *La tyrannie des apparences*, zoals rechter Paul MARTENS van het Arbitragehof in een recent

artikel over de ommezwaai van de rechtspraak van het Europese Hof van de Rechten van de Mens ze noemde, zal ook de onderzoeksrechter mogelijk parten spelen en zal hem plaatsen in een permanente staat van verdenking waarbij niemand gebaat is. Handige advocaten zullen hier wellicht op kunnen inspelen door valstrikken te spannen voor de onderzoeksrechter. Rechtsmisbruik wordt hierdoor mogelijk in de hand gewerkt.

De Minister van Justitie heeft aangekondigd dat hij stappen zal ondernemen om het rechtsmisbruik tegen te gaan. Wat hierbij wordt bedoeld is nog niet duidelijk. De eerste reacties op dit initiatief waren reeds zeer virulent: het verwijt is gevallen dat de advocaat niet mag worden gekortwiekt in de verdediging van zijn cliënt en dat het zijn plicht is deze laatste op de meest adequate wijze bij te staan. Niemand zal dit uitgangspunt in een rechtsstaat betwisten. Ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens aanvaardt dat het recht op de bijstand van een advocaat geldt tijdens het vooronderzoek. Toch lijkt het dat de procedurestappen die hier zijn ondernomen door de advocaten van DUTROUX en NIHOUL van een andere orde zijn: het gaat hier niet om het ontwikkelen van argumenten voor een rechtbank die moet beslissen over de grond van de zaak, maar om de beïnvloeding van de wijze waarop het vooronderzoek wordt gevoerd, met als uiteindelijk resultaat de onttrekking van een onderzoeksrechter aan een strafdossier. Een van de advocaten heeft trouwens toegegeven, tijdens het TV-debat Controverses op RTL, dat het niet DUTROUX zelf was die de bekommernis over de indruk van partijdigheid in hoofde van CONNEROTTE had geuit, maar dat het de advocaten waren die dit argument in zijn oor hadden gefluisterd.

Tot slot nog een woord over de verplichtingen die uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens voortvloeien t.a.v. de slachtoffers. Het is juist dat er in dit verdrag geen bepalingen voorkomen die uitdrukkelijk op slachtoffers slaan. Dit betekent echter niet dat slachtoffers aan het verdrag geen bescherming kunnen ontnemen. De staat is immers krachtens artikel 1 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens verplicht het verdrag te doen respecteren, met inbegrip van het recht op leven van de burgers (art. 2) en het recht op respect voor hun fysieke integriteit (art. 3). Bij mijn weten is hierover geen Europese rechtspraak van het Hof in Straatsburg. In Latijns-Amerika, waar een gelijkaardig verdrag en een vergelijkbare Mensenrechtencommissie bestaat, bestaat wel rechtspraak hierover. Deze Commissie heeft, op een klacht van o.m. de moeders van de Plaza de Mayo dat de Argentijnse staat was tekort gekomen in de vervolging van de folteraars van het ancien-regime, beslist dat de Argentijnse staat zijn verplichting het verdrag te doen respecteren had geschonden doordat het amnestie had gegeven aan de folteraars. Zover zal het in België uiteraard niet komen. Toch zouden, vanuit artikel 1 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, vragen kunnen gesteld worden indien zou blijken dat België de bestraffing van ontvoering en moord op kinderen niet voldoende ter harte heeft genomen.